

1. Odgovori na vprašanja.

11/11
vater
omaj
a)

a) Določi dejavnike sporočanja v besedilu – pripiši zahtevane elemente. (3)

Sporočevalec	Kozma Ahacij
Naslovnik	bralci časopisa Delo
Avtor in čas nastanka besedila	Kozma Ahacij, 3.8.2020

b) Besedama odvisniki in živi pripiši, kaj pomenita (vsaki zapiši vsaj dva pomena). Poimenuj razmerje med pomenoma dane besede. (5)

<u>odvisniki</u>	1. pomen: ljudje zasvojeni z določenim vedenjem / substancami 2. pomen: odvisni stališča v povedi	RAZMERJE MED BESEDAMA nepoverljiva pomena
<u>živi</u>	1. pomen: več živih oseb (prid.) "živi ljudje" 2. pomen: stvari nemotivne osebe (posam. prid.) živ človek = "živi"	RAZMERJE MED BESEDAMA enak pomen, drugačna raba

č) Kaj pomeni beseda seveda v povedi Izpustiti kako vejico ali zapisati kako preveč, ni seveda nič usodnega. Njen pomen razloži tako, da ji pripišeš v tabeli zahtevane besede: (3)

	sopomenka	nadpomenka
seveda	gotovo	člen

2. Preberi slovarske sestavke in reši naloge.

11/11

brálec -lca [braɥca] m (ā)

kdor bere: naše bralce bomo sproti obveščali o dogodkih; epizoda v tekstu bralca pritegne; zgodba za najmlajše bralce; strasten bralec kriminalnih romanov; pisatelj je priljubljen med širokimi plastmi bralcev / knjižnica ima mnogo bralcev / v drugem razredu so nekateri učenci še slabi bralci *slabo berejo* / v vpljudnostnem nagovoru dragi bralci

♦ rad. *napovedovalec, ki bere tuj tekst*

1

sistém -a m (ē)

1. pojmovati veselje kot ~; gospodarski, informacijski, politični ~; merski ~; volilni ~; družbeni ~ *družbena ureditev*
2. *sestav*: filozofski, pravni ~; jezikovni ~; koordinatni ~; namakalni ~; prebavni, žilni ~; sončni, zvezdni ~; ~ znakov
3. *red, načrt*: delati brez ~a; delati po ~u; izboljšati ~ dela; abecedni ~ *abecedni red*; knj. pog. On nima ~a *ne dela načrtno, premišljeno*

2

krīv *kríva* prid. lat. 'curvus, noxius' (16).

stol.), *krivína, krívda, krívec, krivíca, krivíčen, krivúlja, krivíti, krivénčiti, izkrivíti, izkrívljati, skrivíti, skrivljati, ukrivíti, ukrívljati, zakrivíti, zakrívljati*.

Enako je stcslovan. *krivъ* 'kriv, nepravilen', hrv., srb. *krīv*, rus. *krivój*, češ. *krivý*. Pslovan. *krīvъ je dalje enako z lit. *kriēvas* 'usločen, poševen', kar je prav tako tvorjeno iz ide. baze *(s)krej- 'vrteti, obračati, sločiti, kriviti', ki se ohranja še npr. v lit. *skriēti* 'krožno se premikati, leteti v loku, leteti, drseti, lebdeti', z dodatnimi determinativi še v stnord. *hreifja* 'vhteti, nihati', srir. *crith* 'tresenje, mrzlica'. Iz osnovnega korena *(s)ker- je še av. *skarana-* 'okrogel', gr. *kyrtós* 'kriv', lat. *curvus* v enakem pomenu (Be II, 94, ES XII, 171, Po, 936).

3

Poimenuj slovarske sestavke, iz katerih so besede. (3)

1. splošni
2. pomenski
3. etimološki

Preberi 1. slovarski sestavek in zapiši zahteve na desno. (3)

Beseda bralec je enopomenka / večpomenka (obkroži), saj

ima samo en pomen

Poimenuj gnezdo v slovarskem sestavku: -lca [braɥca] m (ā).

Podaj razlago besede bralec: kdor bere

Kaj izveš iz 3. slovarskega sestavka? Zapiši. (3)

ostale besede iz iste besedne družine izvirajo in podobnosti v drugih jezikih in case uporabe primere uporabe z istim pomenom.

katerim slovarskim sestavkom si pomagaš, če želiš izvedeti

- a) kako se besede pravilno naglasi,
b) od kod izvira beseda? (2)

- a) s prvim
b) s tretjim

3. Prepiši, dopolni, odgovori, reši ...

54/

a) Drugi odstavek besedila sestavlja ena poved: *Slovenski sistem vejic je izrazito vezan na skladnjo: če vemo, kaj so odvisniki in kaj priredja, potem je intelektualni vložek v pravilno postavljanje vejic manjši od napora, ki nam ga predstavlja poskus, da bi postavili vejice na pamet v še tako preprostem besedilu. Iz nje izpiši vse glagole in jim določi zahtevane kategorije.* (15)

IZPIS	OSEBA	ŠTEVILO	ČAS	NAKLON	VID	VEZLJIVOST
je vezan	3.	ed.	sed.	povedni	nedovršni	Nd
vermo	1.	mn.	sed.	povedni	nedovršni	Vd
so	3.	mn.	sed.	povedni	nedovrš.	Nd
je	3.	ed.	sed.	povedni	nedovrš.	Nd
predstavlja	3.	ed.	sed.	povedni	nedovrš.	Vd, Ud, Nd
bi postavili	1.	mn.	sed.	pogojni	dovršni	Vd, Ud

b) Po vrsti iz besedila (1. In 3. odstavek) v slovarski obliki izpiši podčrtane samostalnike, jih postavi v dajalnik dvojine, pripiši, po kateri sklanjatvi jih sklanjamo ter poimenuj premeno/posebnost, do katere pride v sklanjatvi. (6)

SAMOSTALNIK	DAJALNIK DVOJINE	SKLANJATEV	PREMENA/POSEBNOST
značilnostih	značilnostima	2. ženska	~~vrstnarije -i- pred končnico~~
pravila	praviloma	1. srednja	~~potatjevanje osnove z m~~
presledke	presledkoma	1. moška	izpad polglasnika

c) V 1. odstavku besedila so podčrtane okrepljene besede – izpiši jih in jih poimenuj. Zapiši, katere kategorije jim lahko določimo, oziroma kaj je zanje značilno. (6)

IZPIS BESED	POIMENOVANJE	ZNAČILNOSTI
pravzaprav	členek	nahale dojemanje stvarnosti
pri	predlog	določi prostor/povez, na kaj se nekaj nanaša
vedno	~~priloge~~ členek	poostari holistično
in	veznik	povezuje stavke in besede pri nastavljanju

č) V celotnem besedilu je 6 podčrtanih zaimkov. Le-ti so že izpisani. Ti jim določi vrsto, sklon, osebnim pa tudi obliko. (8)

ZAIMKI	VRSTA	PODVRSTA	SKLON	OBLIKA
njihovem	osebni, prid.	svojilni	mestnih	~~3. osebna~~ naverna
to	neosebni, sam.	lozaln	imenovaleh	
ga	osebni, sam.	osebni	tožilnih	~~3. osebna~~ naglasna
svojega	osebni, prid.	povratni svojini	rodilnih	~~3. osebna~~ naverna
komu	osebni, sam.	vprašalni/pojavnosti	dajalnih	naverna
jih	osebni, sam.	osebni	tožilnih	~~3. osebna~~ naglasna

d) Iz 4. odstavka izpiši vse pridevniške besede in prislove. Pridevniške besede poimenuj. (6)

IZPIS PRIDEVNIŠKIH BESED	POIMENOVANJE	IZPIS PRISLOVOV
~~halo~~ ~~nič~~ srakje naslednjo našo	poljubnostni zamek nihalni zamek lastn. pridevnik vrstni pridevnik svojilni zamek	Slupaj stran

halo
ladij
lice
zahaj

e) Kaj je značilno za besedo **preveč**, ki jo najdeš v 4. odstavku? Poimenuj stopnjo in ji pripiši osnovnik.

Značilnost besede: je pridevnik, stopnjevan po dvostopenjskem stopnjevanju

Poimenovanje stopnje in zapis osnovnika: (3) (2)

elativ	več veliko
--------	------------

f) Besedilo dopolni z ustreznimi oblikami besed v oklepaju. (10) (7)

- Časopisi so poročali o dveh (človek) ljudih, ki sta prva preplezala to steno.
- Obravnavali smo več (povest) povesti (Ivan Cankar) Ivana Cankarja in (France Bevk) France Bevka.
- Z (otroci) otroci se bom pogovoril o (vaše pritožbe) vasih pritožbah.
- Kupila je darilo za obe svoji (stara mati) stari materi.
- Bili smo na glasbenem nastopu njenih treh (hči) hčer.
- (Čudna misel) čudne misli mu rojijo po glavi.
- (Živali) živalim v živalskem vrtu ne smemo metati hrane.
- Po svetovnih morjih pluje veliko (ladja) ladij.
- Marko ima vnetje (srednje uho) srednjega ušesa.
- Otroci se radi skrivajo za (drva) drvi.
- Sklonila se je k (tla) tlu, da bi pobrala ogrizek.

4. Opazuj pomen dveh besed. Dani besedi podčrtaj, zatem zapiši, v kakšnem pomenskem razmerju sta. Napiši pravilo, ki določa posamezno razmerje med dvema besedama. 10/

Dopolni.

Paronimi ali enakozvočnice so besede, ki se drugače zapišejo in enako izgovorijo. Pomeni so različni.

Primer (podčrtaj besede) /3/	Poimenovanje /3/	Značilnosti /3/
Močnik ni dovolj <u>gost</u> . – <u>Gozd</u> je ponovno ozelenel.	enahoglasnici	enak izgovor, drugačen zapis
<u>Opravičen</u> je bil pouka športne vzgoje. – <u>Upravičen</u> je bil do dodatnega pojasnila.	blizuozvočnici	podoben izgovor, drugačen zapis
V razredu so prebarvali eno <u>klop</u> . – Pazi, da te ne piči <u>klop</u> .	enakopisnici	enak zapis, drugačen izgovor

enakopisnice
enahoglasnice
enaho-zvočnice
blizu-zvočnice

Preberi besedilo. Posamezna vprašanja v kontrolni nalogi se navezujejo nanj. Odgovarjaj natančno in jasno – tvoja pisava pa naj bo berljiva. Nejasnih zapisov in popravkov odgovorih NE BOM UPOŠTEVALA.

1. Slovenski sistem vejic ni zasnovan na način, ki bi omogočal postavljanje vejic po posluhu. Prav mit o »posluhu« pravzaprav botruje večini napak pri njihovem postavljanju. Neuspeh takšnega postavljanja vejic vodi običajno v obup, obup pa v sprijaznjenost s tem, »da za vejice nismo nadarjeni«. A tudi v bolj neformalnem komuniciranju na družbenih omrežjih postaja vejica merilo izobraženosti in inteligence. Vedno več objav na Twitterju in Facebooku prav zlonamerno sramoti tiste, ki vejic ne znajo postavljati, celo tiste, ki v stiski s prostorom brišejo presledke za njimi (ali pa jih iz neznanih razlogov dodajajo pred njimi). In to ni krivda jezikoslovja. Vejice pač skrbijo za mir na morski gladini jezika.
2. Slovenski sistem vejic je izrazito vezan na skladnjo: če vemo, kaj so odvisniki in kaj priredja, potem je intelektualni vložek v pravilno postavljanje vejic manjši od napora, ki nam ga predstavlja poskus, da bi postavili vejice na pamet v še tako preprostem besedilu.
3. In zakaj se mučimo, zakaj še mi ne uvedemo svojega sistema, ki bi scela sledil živemu govoru? Takšnega, kot ga ima na primer angleščina? Odgovor ne tiči samo v tradiciji in v značilnostih slovenščine, ampak še mnogo bolj v tem, da mora biti tudi »posluh« za živi govor usklajen in da potrebuje pravila. Ta pa so na primer v angleščini vsaj enako, če ne celo bolj zapletena kot v slovenščini. Poleg tega v današnji dobi le redko pišemo ali beremo na glas. Ali: Zakaj vejic preprosto ne dovolimo povsod, kjer bi komu od nas ugajale? Tudi odgovor na to vprašanje je presenetljiv: pravopis iz leta 1950 je takšno rabo dovolil v literarnih besedilih, učinka pa ni bilo.
4. Izpustiti kako vejico ali zapisati kako preveč, ni seveda nič usodnega. Iz besedila narediti z vejicami sračje gnezdo ali jih celo pisati skupaj z naslednjo besedo, pa kaže na našo brezbržnost. S tem bralce motimo in jih odganjamo stran od vsebine. Pa ne odganjamo jezikoslovcev – ampak predvsem tiste, ki niti ne vedo, kaj jih v besedilu zmoti.

(Vir: Prirejeno po Kozma Ahačič: Vejice na dopustu, Delo, 3. 8. 2020.)